

Gönderim Tarihi: 06.06.2020
Kabul Tarihi: 08.06.2020
Yayımlanma Tarihi: 15.06.2020

Müslümanlık ve Hıristiyanlık'ta İnsan/ Der Mensch in Christentum und Islam

Ed. Mualla Selçuk, Martin Thurner

Türkçe-Almanca, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ağustos 2019, 426 sayfa.

Fatma ÇAPCIOĞLU*

Farklı olanla karşılaşma, kimi zaman gelişme ve öğrenme için bir fırsat, kimi zaman ise varoluşumuz için bir tehdit olarak algılanabilmektedir. İnsanlık tarihi bu karşılaşmanın büyük medeniyetler doğuran geliştirici rolüne de, karşısındakine hayat hakkı tanımayan ayrıştırıcı/yokedici sonuçlarına da şahitlik etmiştir. Birbirine karşıt sonuçların ortaya çıkış sebebini, 'insan olmak'tan kaynaklanan bakış açısı farklılığında görebiliriz. Nitekim olguları, nesnelere, durumları iyi ya da kötü olarak tanımlamamıza sebep olan ve onları fırsat ya da tehdit olarak görmemizi sağlayan yine insanın kendisidir. Farklı olanla karşılaşma, bilimsel çalışmalarda da benzer sonuçları ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Söz konusu karşılaşma, bir taraftan epistemik topluluklar arasında muhtemel gerilim ve çatışma alanları üretme riskini, diğer taraftan ise karşılıklı farkındalık ve gelişim perspektifini geliştirme fırsatını beraberinde getirir.

Epistemik topluluklar arası karşılaşmanın verimli sonuçlar üreten geliştirici örneklerinden biri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Alman bilim insanlarının uzun soluklu devam ettirdikleri projeleridir. Bu sürecin ürünlerinden biri 2013 yılında basılan İslamiyet Hıristiyanlık Kavramları Sözlüğü'dür.

* Dr. Öğretim Görevlisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi Anabilim Dalı
e-posta: fatmacapcioglu06@gmail.com ORCID: 0000-0002-8315-6144.

Atıf/Cite as: Çapcıoğlu, F (2020). Kitap Tanıtımı - Müslümanlık ve Hıristiyanlık'ta İnsan. Dini Araştırmalar, 23 (57): 251-254, DOI: 10.15745/da.748792

Bu işbirliği sürecinde İslamiyet ve Hıristiyanlıkta insan onuru, akıl, iman, vahiy, otorite, devlet ve monoteizm gibi başlıklar çerçevesinde gerçekleştirilen toplantılar verimli çıktılara yol açmıştır. Bu ürünlerin sonuncusu ise, “Müslümanlık ve Hıristiyanlıkta İnsan” başlığıyla Ağustos 2019’da Ankara Üniversitesi yayınları arasında çıkmıştır. Eser, iki dini geleneğin öğretileri çerçevesinde ‘insan’ı anlamaya yönelik bir çaba olarak nitelenebilir. Eser, ‘insan olmak’ı ele almakta ve bu haliyle, Ankara Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Erkan İbiş’in sunuş yazısında da ifade ettiği gibi bir din antropolojisi çalışması olarak nitelendirilmeyi hak etmektedir.

Eser, dört bölüm altında kaleme alınmış on altı yazıdan oluşmaktadır. Kitabın farklılıklarla karşılaşma sürecinin bir ürünü olduğunu bu yazılarda görmek mümkündür. ‘İnsan’ ve insanı ilgilendiren temel konular, hem Hıristiyan hem de Müslüman teologların bakış açılarıyla ortaya konulan yazılar hem Türkçe hem de Almanca olarak yayımlanmıştır. Kitabın ilk yazısı “Neden Bir Hıristiyan-İslami Antropoloji?” adını taşımaktadır. Martin Thurner bu başlık altında şu sözlere yer verir: “Dinler, yaşadıkları insanlarla çözülemez bir ilişki içindedirler ve bu yüzden hiçbir zaman soyut bir salt-biçim halinde ele alınıp betimlenemezler.” (s. 26). Thurner, kitabın ilerleyen sayfalarında yer alan sunumların, yazarların arkaplanlarına bağlı olarak, çok daha geniş bir yelpazeye yayılan yorumlama çeşitliliğinin sadece bir olanağını sunabileceklerini belirtir. Karşılaşmaların doğrudan dinler arasında olmayacağı, o dine mensup insanlar arasında olabileceği gerçeği göz önüne alındığında; her bir sunumun, bu yorum çeşitliliği içinde bir imkan olarak nitelenmesi kitabın ortaya çıkış amacıyla da örtüşmektedir. Nitekim her iki dinin müntesipleri arasında kurulan bu somut ilişkinin, kitabın ilerleyen bölümlerinde yer verilen konuların ele alınış tarzını şekillendirdiğini görmek mümkündür.

İkinci bölüm, insanın kutsal kitapla kurduğu ilişki/iletişim’i biri Müslüman diğeri Hıristiyan geleneğin bakış açısıyla ortaya koyan iki yazıdan oluşmaktadır. Halis Albayrak, “Kur’an’la iletişim” başlıklı yazısında müslümanlar için Kur’an’la iletişiminin nasıllığına ve niteliğine dair tespitlerini paylaşırken; Hans Georg Gradl, “Kutsal Kitapla İletişim/İlişki” başlıklı yazısında Hıristiyan bakış açısı ile kutsal iletişimin mahiyetini ortaya koymaktadır. Bu iki yazıda dikkat çeken husus, her iki gelenekte de “kutsal” olarak nitelenen kitapların, ona inananlarının gözünde farklı niteliklere sahip olmasıdır. Bu farklılık, inananların onlarla kurdukları ilişkiye de yansımaktadır. Kur’an söz konusu olduğunda müslüman bakış açısı bunu, Allah’ın doğrudan tarihe, hukuka, siyasi konulara müdahalesi olarak nitelerken; Hıristiyan bakış açısında

kutsal metinlerdeki anlatımlar doğrudan Tanrı'nın müdahalesi olarak algılanmaz. Hıristiyanlığa göre Tanrı, deneyimler ve yaşantılar vasıtasıyla konuşur. Bu farklı algılamamanın metin ile insan ilişkisinin niteliğini de değiştirdiğini görmek mümkündür.

Müslümanların Allah'ın kelamı olarak kabul ettikleri Kur'an'la kurdukları ilişki, doğası itibariyle varoluşsal ve insanidir. Kur'an inananlar için sadece bir bilgi nesnesi değil, müslümanın kendine, insanlığa, dünyaya ve evrene bakışını belirleyen normatif karakterli bir kitaptır. Buyurucu ve bağlayıcıdır. Bu sebeple sadece bilgi edinme amacıyla okunamaz. O, doğrudan müminin duygu düşünce ve eylem dünyasını belirler. Muhataplarından eylem bekler. Hıristiyan bakış açısında ise metinlerin tarihsel yönüne dikkat çekilmektedir. Buna göre, Tanrının kendini ifade ettiği ve ilham ürünü olarak oluşmuş bir metin söz konusudur. Metindeki anlamı keşfetmek, okuyucunun metnin lafzının ötesine geçerek kendini kutsal metnin varoluşsal ifadelerine açması yönünde bir çağrıdır. Ancak bu şekilde insan, zamanın ötesine taşan ama yine de zamanın damgasını taşıyan mesajı arayabilir. Kutsal kitapla ilgili bu anlatımlar, iki dini geleneğin bakış açısındaki farklılığı çok net ortaya koymaktadır. Kitabın amacı da, bu farklılıkların tanınması ve karşılıklı anlaşılmasıdır.

İki geleneğe ilişkin farklılıklar içinde insan, 'insan olmak'tan kaynaklanan ortak bir noktayı da keşfedebilir. Bu ortak nokta, 'insan' olarak yaratıcıyla iletişim kurma ihtiyacımızın ne kadar benzer olduğu ve bu iletişimin yollarını ararken gösterdiğimiz samimi çabanın, sonuçta elde edeceğimiz kazanımın niteliğini etkileyecek olması şeklinde belirtilebilir. Nitekim her iki yazıda da, günümüz insanının yaşamından farklı bir dönemde yazılmış kutsal metinleri anlama çabasını, bunun tarihsel boyutunu ve okuyucunun metinle kuracağı ilişkide mutlaka dikkat etmesi gereken temel ilkeleri görmek mümkündür.

Kitabın üçüncü bölümü, 'insan'ı ve insan yaşamını derinden etkileyen sekiz konuyu ele almaktadır.¹ Bunlar, insanın *doğumundan ölüme* kadar geçen sürede karşılaştığı temel konulardır. Öncelikle *kadın* ya da *erkek* olarak bir *aileye* doğan insan, zamanla başka insanlarla *karşılaşmakta* ve onlarla karşılıklı ilişkiler kurmaktadır. İnsan, bu ilişkilerde, bir taraftan *sevgi* ve *güvene* ihtiyaç duyarken, diğer taraftan çeşitli *sorumluluklar* yüklenmektedir. Üstelik bu sorumluluklar, sadece diğer insanlarla ilişkili de değildir. Onun içinde bulunduğu topluma ve yaratıcısına karşı da sorumlulukları vardır. Ancak bu süreçte hata yapma ve *suç* işleme de doğal insani bir durumdur; ders çıkarıp *bağışla(n)ma* da. Hastalık ve sıkıntılar sebebiyle *acı çekme* de 'insan olma'nın bir parçasıdır; *kurtuluş*a ulaşmak da. *Varoluş*la başlayan ve ölüm ile sona eren

yaşam süreci içinde karşılaşılan tüm bu insani oluşumlarla ilgili konular, kitabın üçüncü bölümünde, yine dini geleneklerinden beslenen teologların bakış açılarıyla ortaya konulmaktadır. Aynı konuda farklı geleneklerin bakış açılarını görmek, bir taraftan farklı olanı anlama fırsatı sunarken, diğer taraftan kendi dini referanslarımızla karşılamaya ve kendimizi anlamaya yönelik kapıyı da aralamaktadır. Okuyucu bu farklı bakış açıları arasında, '*insan olma*'nın ve bu dünyada '*insan olarak yaşama*'nın getirdiği ortaklıkları da farkedebilmektedir. Nihayet bu durum ona, insanı ve içinde yaşadığı dünyayı anlama, farklılıkları geliştirici fırsatlar olarak görme, insani varoluş çabasındaki ortaklığı keşfetme fırsatı sunmakta ve buna uygun bir zemin hazırlamaktadır.

Kitabın son bölümü, eser boyunca izlenen yolun ve bu yolda sergilenen çabanın somut kazanımlarının ortaya çıkartılmasını amaçlamış görünmektedir. Bu bölümde, her iki dini geleneğin teologlarının bu karşılaşma sürecinden öğrendiklerini/kazanımlarını toparlayan yazılar yer almaktadır. Aslında bu yazılarda sadece ulaşılan sonuçlar yoktur. Bunun bir öğrenme yolu/yöntemi/süreci olduğu dikkate alındığında, bu karşılaşmalar sadece sorulara muhtemel cevaplar üretmekle kalmamakta, yeni soruları da beraberinde getirmektedir. Aslında bazı sorulara cevap bulma amacıyla başlayan karşılaşmaların (bu çabanın sonucunda yazılan eserin) yine/yeni sorularla bitmesi, her okuyucu için bu sürecin yeniden başladığını da göstermektedir.

Notlar

- 1 Bu konular, Hans-Georg Gradl, Halis Albayrak, Martin Thurner, Nahide Bozkurt, Reiner Anselm, Mualla Selçuk, Corinna Dahlgrün ve Julia Knop tarafından kaleme alınmıştır.